

A.F. GUNN MA LLM¹

Picknicken met de oppositie

Laatst was ik in Londen voor een conferentie van het Tax Justice Network (hierna: TJN). Deze non-gouvernementele organisatie laat een van de meest onorthodoxe geluiden horen in de internationale BEPS-discussie, dus hoopte ik op nieuwe inzichten of misschien iets voor de afscheidsbundel voor Paul van Amersfoort. "Leuk, een *fact finding* mission!", had een van de redacteurs gezegd met een vilein lachje. "Dat levert vast iets moois op, bijvoorbeeld over activisten die 'BEPS' niet kunnen spellen. Dat kunnen fiscalisten altijd wel waarderen."

Na een barre tocht door het chique Islington, bereikte ik City University, waar TJN-oprichter Richard Murphy tegenwoordig hoogleraar is. De conferentie was inhoudelijk sterk, met onder meer een sessie over het kwantificeren van belastingontwijking en een onderzoek naar individuele actoren binnen de belastingsector, maar – vanuit revolutionaire optiek – wat aan de tamme kant. Ik besloot op zoek te gaan naar 'echte' actievoerders, het liefst met dreadlocks en een strafblad, die wél onaardige dingen zouden zeggen over de belastingsector en met wie ik in debat zou kunnen gaan. Volgens mijn definitie zijn 'echte' actievoerders de burgers die voor een ~~tax dodger~~ nietsvermoedend bedrijf gaan staan met een zelfgemaakt spandoek en een thermoskan met Engelse thee.² Het klinkt zo onschuldig, maar vergis je niet, *grassroots*-acties sorteren wel degelijk effect: "Ik denk dat best veel mensen geschrokken zijn van de demonstrerende mensen voor de winkel bij Starbucks. Dat is iets wat bedrijven meenemen," aldus Bartjan Zoetmulder (partner bij Loyens & Loeff, woordvoerder van de NOB en in dit geval sprekend op eigen titel tijdens de Parlementaire ondervraging Fiscale constructies in juni 2017).³

¹ Anna Gunn werkte van 2007 tot 2015 bij PwC. Zij is nu werkzaam bij de Erasmus Universiteit Rotterdam en verbonden aan de Universiteit Leiden.

² Te onderscheiden van 'ngo-actievoerders' en 'leden van politieke partijen'.

³ Kamerstukken II 2016/17, 34 566, nr. 4, p. 406-407.

Starbucks-demonstratie in Londen (2012).

Het was niet moeilijk om wat actievoerders te vinden, want via een kennis kwam ik aan een uitnodiging voor een sociaal geëngageerde picknick. "Zijn er ook actievoerders?", vroeg ik hoopvol. "Jazeker. Er is trouwens ook cake. Neem je iets te drinken mee?" Op de afgesproken tijd verscheen ik op de aangewezen locatie, waar allerlei mensen gemoedelijk zaten te praten op een uitgerold spandoek (misschien heb ik mij dat laatste ingebeeld). Ze waren heel aardig, maar mijn voormalig belastingadviseur-schap bij PwC was wel de olifant in de ruimte. De vraag rees waarom ik, na mijn ziel te hebben verkocht aan het grootkapitaal, nu op het gras lag met een glaasje mangosap. Had ik misschien een USB-stick met geheime documenten en incriminerende APA's? Of zou ik een belastende verklaring afleggen over mijn voormalige werkgever? Zo vreemd zou dat niet zijn: John Christensen (de andere oprichter van TJN) en Antoine Deltour (van LuxLeaks) zijn tenslotte ook 'afvalligen'. Toen bleek dat ik geen klokken-nader was, rees de vraag: "Wat doe je hier dan eigenlijk wel?" "Nou," – dit leek bij jullie inzien niet het moment om over een spannend verhaal te beginnen – "Ik wil Nederland hebben ze het er nóg over, jullie zijn een *boardroom issue*, en worden tot in het Parlement besproken." De Starbucks-activisten straalden⁴ en vroegen – ik was hier niet op voorbereid – "We zouden graag meer horen over de fiscale sector en jouw ervaringen. Kun je ons iets leren?"

Ik veerde op. "Leuke vraag, ik zal mijn best doen. Allereerst, actievoerders zoals jullie bedoelen het goed. Daar bestaat geen twijfel over. Alleen, jullie overzien het speelveld niet en zijn soms erg naïef. Hebben jullie bijvoorbeeld enig idee *waarom* Starbucks destijds maar een klein bedrag betaalde in het Verenigd Koninkrijk? Wat de techniek erachter is? Mensen, het belastingrecht is moeilijk dus laat het over aan de professionals." Het bleef stil – ze waren waarschijnlijk in shock – maar ik zei: "Nee

⁴ Nieuwe acties zijn waarschijnlijk aan mij te wijten. Excuses voor het eventuele ongemak.

joh, geintje. He
tingrecht en he
kennisachtersta
kwamen er een
VWEU, etc. Daar
onderkapitalisat
leek aan te kom
ship Report van
Europese Comm
evangelie, met c
schappelijke onv
belastingdruk-zu
klasse niet vertre
ik wél integer b
benadering leek t
"Betaalt iedereen
antwoord is in l
experts zijn er wé
en over nog eens
Het was bedoe
Wat een lichtvoe
"Volgens mij zijn
meesterkok te zij
cyber security. De
over Nederland be
mijn impromptu
meer 'doorstroom
toch *fantastisch* da
symbool is voor N
wat sceptische bl
realistisch. We moe
Dat is gewoon bel
rolde ik mijn ogen
regelgeving en met
de werkgelegenhei
geloofwaardig. Ik b
kon laten zien dat f
van de actievoerder
en het stakeholder
zeggen: we moeten
zekere hoogte de st
tens een wet geve
en het gevaar van fr
begrip: "We snappe
norm om ontwijing
"Dat betekent niet c

ia een kennis kwam ik
 "Zijn er ook actievoer-
 eem je iets te drinken
 n locatie, waar allerlei
 : (misschien heb ik mij
 alig belastingadviseur-
 rom ik, na mijn ziel te
 een glaasje mangosap.
 ncriminerende APA's?
 talige werkgever? Zo
 r van TJN) en Antoine
 dat ik geen klokken-
 "Nou," – dit leek bij
 e beginnen – "Ik wil
 eg heeft gebracht. In
 sue, en worden tot in
 vroegen – ik was hier
 scale sector en jouw

voerders zoals jullie
 jullie overzien het
 l enig idee waarom
 gd Koninkrijk? Wat
 us laat het over aan
 – maar ik zei: "Nee

ttuele ongemak.

joh, geintje. Het is juist goed dat gewone mensen interesse hebben in het belastingrecht en het is geen *rocket science*." Ik ging verder: "Wel is sprake van een kennisachterstand bij gewone burgers, maar dat kunnen we overbruggen." Verder kwamen er een heleboel afkortingen voorbij: ATAD, BEPS, MLI, C-by-C, CFC, TP, ALP, VWEU, etc. Daarna heb ik het een tijdje gehad over winsttoerekening, renteaftrek en onderkapitalisatie en voor de zekerheid heb ik extra langzaam gesproken. Omdat het leek aan te komen, ben ik meteen doorgegaan met hybride entiteiten, het Partnership Report van de OESO en de (mogelijk onjuiste) staatssteunanalyse van de Europese Commissie in de McDonald's-casus. Zin na zin bracht ik het fiscale evangelie, met de stiekeme hoop de actievoerders voor mij te winnen. De maatschappelijke onvrede over fiscaliteit schuilt immers niet alleen in de effectieve belastingdruk-zus of tax ruling-zo, maar ook in het feit dat de belastingrechtelijke klasse niet vertrouwd wordt door gewone mensen. Dus ik dacht: als ik laat zien dat ik wél integer ben en mijn collega's ook, dan wordt het gesprek heel anders. De benadering leek te werken, want er kwamen vragen: "Zijn de *loopholes* nu gedicht?", "Betaalt iedereen zijn *fair share*?" Dit zijn natuurlijk dé belangrijke punten, maar het antwoord is in beide gevallen "nee". Ik moest de groep teleurstellen: "Maar de experts zijn er wél mee bezig. Wat zeg ik, de politici zitten al *twintig* jaar om de tafel en over nog eens twintig jaar is het probleem misschien zelfs opgelost."

Het was bedoeld als grap, maar niemand lachte en ik raakte een beetje in paniek. Wat een lichtvoetig verhaal had moeten zijn, stuitte op steeds meer weerstand: "Volgens mij zijn al die afkortingen een afleidingsmanoeuvre. [...] Je hoeft toch geen meesterkok te zijn om te weten dat het eten stinkt." En: "Ik ben gepromoveerd in cyber security. Denk je werkelijk dat ik de BV/CV-structuur niet aankan?" Mijn uitleg over Nederland belastingland raakte steeds verder van koers, maar escaleerde door mijn impromptu exposé over de deugden van de trustsector en een pleidooi voor meer 'doorstroomlanden'. Het was alsof ik iemand anders hoorde praten. "Het is toch *fantastisch* dat veel hoogleraren op de loonlijst van de Big Four staan? Als er één symbool is voor Nederland belastingland dan is het wel de dubbele pet." Er waren wat sceptische blikken, dus ik ging snel verder: "Kom op jongens, wees even *realistisch*. We moeten rekening houden met de belangen van hele grote bedrijven. Dat is gewoon belastingconcurrentie." "Bedoel je nu grondslagerosie?" Reflexmatig rolde ik mijn ogen: "Nee, ik bedoel *tax planning*, binnen de grenzen van wet- en regelgeving en met een *realistisch* perspectief op de beperkingen van de economie en de werkgelegenheid. En nee, dat is géén eufemisme." Ik vond mijzelf steeds minder geloofwaardig. Ik besloot mijn laatste kaart te spelen: die van de fiscale ethiek. Als ik kon laten zien dat fiscalisten op dat vlak goed bezig zijn, dan zou al het wantrouwen van de actievoerders verdwijnen. Ik begon dus over Aristoteles en de deugdenethiek en het stakeholdersmanagement en over legalisme: "Veel belastingspecialisten zeggen: we moeten gewoon de wet toepassen en verder niets." Dit genoot tot op zekere hoogte de steun van de actievoerders: iedereen snapte dat belasting krachten een wet geheven moeten worden, al was het maar vanwege de rechtszekerheid en het gevaar van *freeriders*. Zelfs de gedachte aan ethiekvrije rechtspraak vond enig begrip: "We snappen dat er niet zo iets is als *fraus BEPS*, een ongeschreven rechtswet-norm om ontwijingstructuren mee te bestrijden als *fraus legis* dat niet kan." Echter: "Dat betekent niet dat we geen *mening* mogen hebben over de 'producten' van de

ontwikningsindustrie. Onze ethische gedachtevorming is zelfs cruciaal voor de politieke ontwikkeling van het belastingrecht. We snappen niet waarom fiscalisten niet vooraan de rij staan om zich in deze discussie te mengen. We horen jullie bijna nooit in de media, zeker niet in controversiële dossiers. En, beste profeet van de fiscale leer, waarom durf jij persoonlijk niet te zeggen dat je brievenbusmaatschappijen verwerpelijk vindt en een effectieve belastingdruk van 0,005% absurd? Want dat is overduidelijk wat je vindt. Ben je soms bang voor represailles uit de sector? Dat de vakbroeders je belachelijk maken? Dat is toch volstrekt paranoïde?" Ik kon wel janken.

De actievoerders knikten meewarig, al kreeg ik nog een beetje sap en een halve brownie. Wat begonnen was als een genuanceerd gesprek, was toch ontaard in een lamelendig promopraatje voor de sector. Achter mij viel het woord 'Stockholmsyndroom'.

Om een lang verhaal kort te maken, de picknick was gezellig maar resulteerde in geen enkele smeulige anekdote, althans niet van het type "o wat zijn de actievoerders dom". Met de staart tussen de benen ging ik dus terug naar TJN, waar Richard Murphy mij met een grote grijns opwachtte: "Laat me raden, je *levensgevaarlijke* veldwerk bleek te bestaan uit een groep hippies met sandwiches. En nu moet je uitleggen aan het cynische fiscalistenpubliek dat je geen 'hilarische' satire kunt leveren? Nou, laat dat maar een les zijn. De tijd dat je de Tax Justice-beweging voor komisch effect kon weghonen, is inmiddels ver verleden tijd."

PROF. MR. R.H.

Belasting en maats

1. Inleiding

Het kan niemand z heeft een mondiale motto 'all taxpaye: vertoonde projecte bestrijden. Overal i regels op te stellen

In deze bijdrage centraal welke rol agressieve tax plan keer was tijdens gezamenlijk het o op het zoeken var van de gemeensch Raad zijn rol bij h praktijk waar zij a vergadering van d preadvies 'Belastir zijn stelling van d

"De rechter zo kompas kunn belangen van preadviseurs te geven waa maar ook doc

- 1 Richard Happé is
- 2 G.A. den Hartog International 20
- 3 G. Verbeek & M. Oordeelsvormin